

JAKŠEVIČIAI IR KAIŠIADORYS

REMA BARTKIENĖ

Nuotraukoje pirmoje eilėje sėdi Vincentas Jakševičius (laiko smuiką), jo jaunėlis brolis Benjaminas Jakševičius (su gitara), šalia Benjamino Jakševičiaus – Vincento sūnus Romanas (pritūpęs). Ketvirta iš kairės sėdi Benjamino žmona Elžbieta Jakševičienė. Stovi: pirmą iš dešinės – Vincento žmona Marija Jakševičienė, antra – Helena Jakševičiūtė-Kibartienė. Kavarskas, apie 1928 m.

MENININKAI JAKŠEVIČIAI

Aleksandras Jakševičius (1844–1934).

Vincentas Jakševičius (1873–1936), Aleksandro sūnus.
Benjaminas Jakševičius (1895–1984), Aleksandro sūnus.
Silvanas Eugenijus Jakševičius (1900–1933), Vincento sūnus.

Adomas Jakševičius (1908–1967), Vincento sūnus.

Vytautas Jakševičius (1930–1982), Benjamino sūnus

Mintyse vartydama savo ir Jakševičių šeimos gyvenimo puslapius, randu keistų sutapimų, apie kuriuos ilgą laiką nežinojau.

Gyvenimo aplinkybės mane atvedė į Kaišiadoris, kuriuose užsibuvau beveik 12 metų. Tas miestas mane kažkuo žavėjo, man čia buvo gera ir, nors žinojau, jog visam laikui šiame mieste nepasiliksiu, man čia buvo malonu gyventi. Nujaučiau, kad ta vietovė mano gyvenime yra ypatinga.

Būdama paauglė ir jaunystės metais iš savo artimųjų girdėdavau pasakojimų apie sudėtingą, dažnai ir skaudžią šeimos istoriją, senelių, prosenelių Jakševičių gyvenimą ir jų darbus, tačiau į juos tada labai nesigilinau. Visada žinojau, kad mano šeima yra kažkuo ypatinga, kitokia, negu šalia gyvenusių pažįstamų, kad Jakševičių likimas, darbai, gyvenimo būdas buvo kitoks, negu įprasta.

Ištekėjau, augo vaikai... Gyvendama Kaišiadoryse mintimis pažau vis ėmiau sugrįžti į praeitį ir pradėjau prisiminti tuos seniau girdėtus pasakojimus apie Jakševičių gyvenimą. Melstis eidavau, Santuokos sakramentą priėmiau, vaikus krikštijau Kaišiadorių Kris-

Nuotraukoje pirmoje eilėje ant žemės antras iš kairės sėdi Adomas Jakševičius, pirmas iš dešinės – Aleksandras Jakševičius, trečia – Marija Juchnevičiūtė-Jakševičienė. Pirmas iš kairės sėdi Vincentas Jakševičius (jis ant rankų laiko mažą mergytę – žmonos sesers dukrą Verutę Balėnienę (ji – buvusio vyriausio Vilniaus miesto architekto Rimanto Kazio Balėno motina). Stovi (antras iš dešinės) Romanas Jakševičius

taus Atsimainymo katedroje, prie savo mamos senelio Vincento Jakševičiaus sukurtų altorių, katedroje esančių savo senelio Silvano Jakševičiaus tapytų paveikslų, dėdės Adomo Jakševičiaus lipdytų skulptūrų. Grožėjaisi nuostabaus grožio prosenelio Vincento Jakševičiaus išdrožtu Vyskupo sostu, medine sakykla ir kitais katedroje esančiais meno kūriniams. Tada dar net nežinau, kad visą šitą grožį sukūrė mano pačios artimi giminaičiai. Daugybę kartų buvau praėjusi ir pro Vincento Jakševičiaus kapą Kaišiadorių kapinėse, kuriose lankantis visada mane apimdavo ypatingas jaudulys. Iš savo artimųjų pasakojimų žinojau, kad V. Jakševičius palaidotas šiose kapinėse, netoli vartų.

Šį kartą likimas taip sudėliojo mūsų gyvenimo kelius, kad vieną dieną supratau, jog istorija ir šiandiena yra visai greta, jog turiu imtis konkrečios veiklos, kad mes, giminės, nepamirštume savo giminės istorijos, neprarastume vieni kitų. Tada ir pasiryžau pagal mano atmintyje likusius pasakojimus, dar gyvų esančių savo šeimos vyresniųjų narių prisiminimus, išlikusius dokumentus leisti į kelionę savo artimų žmonių gyvenimo ir kūrybos keliais.

Šiauliuose gyvenanti mano senelio Silvano Jakševičiaus sesers Helenos duktė Nijolė Remeikienė nuoširdžiai išklausė mane ir paprašyta surado daug nuotraukų iš šeimos gyvenimo, pasidalijo savo prisiminimais apie jį. Tokia buvo kelio pradžia. Vėliau aplankiau Švėkšną, ten esančią senelės Marijos Juknevičiūtės-Jakševičienės ir dėdės Adomo Jakševičiaus amžino poilsio vietą. Šiame miestelyje sutikau daug nuoširdžių žmonių, kurie dar gerai prisiminė ne tik M. Juknevičiūtę-Jakševičienę ir dėdę Adomą, bet ir Vincentą Jakševičių, jo brolių skulptorių Benjamina Jakševičių, kuris, po tremties grįžęs į Lietuvą, ilgus metus gyveno kartu su mano šeima Panevėžyje. Važiuodama į Švėkšną, atsiminimuose vis nuklysdavau į vaikystėje buvusį paslaptinę namą, kuriame tais laikais gyvenome. Jaudinausi dėl to apsilankymo. Atvykusi sužinojau, kad namas neišliko. Jo vietoje iškilusio naujo namo šeimininkai su manimi pasikalbėti nepanoro. Bandžiau suprasti ir pateisinti juos (kiti gyvenimai, kiti namai). Laikas eina, o mano atmintyje prieš akis vis iškyla tas buvęs senas, tamsus namas ir mus paskutinį kartą prie vartelių palydinti, ranka mums mojanči močiutė Marija Juknevičiūtė-Jakševičienė.

Viena diena keitė kitą, o aš žingsnis po žingsnio vis kabinausi už praeities netvirtų siūlelių ir vis labiau artėjau prie savo tikslo. Didžiausi mano pagalbininkai buvo sutikti nuostabūs žmonės. Jų dėka šiandien jau turiu sukaupusi didelį pluoštą vertingos medžiagos apie Jakševičių gyvenimą ir kūrybą.

Didžiulės paramos ir paskatinimo savo ieškojimų kelyje sulaukiau iš Kaišiadorių muziejaus direktoriaus Olijardo Lukoševičiaus ir kitų šio muziejaus darbuotojų. Muziejaininkai, dar nežinodami, koks svarbus Jakševičių indėlis Kaišiadorių krašto kultūros istorijos raidoje, 1999 metų pabaigoje surengė vakarą, skirtą Švėkšnos krašto (Šilutės r.) menininkų Jakševičių atminimui pagerbti. Panašių renginių vėlesniais metais Lietuvoje buvo suorganizuota gana nemažai. Vienas iš tokių 2000 m. buvo surengtas Panevėžio kraštotyros muziejuje – čia veikė paroda „Trys menininkų Jakševičių kartos“.

Kaišiadorių muziejaus darbuotojai surado daug archyvinį dokumentų, kurie liudija apie daugelio Jakševičių sukurtų darbų autorystę, sukūrimo laiką. Iš tų dokumentų aš pirmą kartą sužinojau apie savo prosenelio Vincento Jakševičiaus staigią mirtį – jis užgeso 1936 m. liepos 18 d. statydamas centrinį altorių Gegužinės (Kai-

(Nukelta į 28 p.)

Skulptoriaus Vincento Jakševičiaus darbai (nuo viršaus): Vyskupo sostas ir krėslai Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo katedroje

(Atkelta iš p. 27)

šiadorių r.). Archyvuose dokumentuose nurodoma, kad jis sirgo širdies angina. Palaidotas Kaišiadorių kapinėse 1936 m. liepos 22 d.

2009 m., remiant Kaišiadorių rajono savivaldybei, Kaišiadorių vyskupijos kurijai, Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo parapijai, buvo išleista Renatos Drulienės knyga „Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo Katedra“. Šioje katedroje išliko itin daug dailininkų Jakševičių sukurtų, mūsų kultūros istorijai reikšmingų darbų.

Rajono laikraščio „Kaišiadorių aidai“ redakcijai mano paieškoje taip pat tenka ypatingas vaidmuo – šiame leidinyje buvo išspausdinta nemažai publikacijų apie Jakševičių gyvenimą ir kūrybą. Tai daugelį visuomenės narių paskatino labiau domėtis kultūros istorija ir Jakševičių kultūrinio palikimu.

Mano 10 metų darbas davė ilgai lauktus ir man pačiai netikėtus rezultatus.

DARBAI, KURIUOS SUKŪRĖ MENININKAI JAKŠEVIČIAI:

- ▼ Naujamiesčio (Panevėžio r.) bažnyčios šventoriaus vartai (1917 m.). Autorius Aleksandras Jakševičius.
- ▼ 1898–1901 m. Joniškio bažnyčioje dirbo Vincentas Jakševičius (dokumentų, kurie patvirtintų šį faktą, nėra pavykę rasti, nes tuo metu Jakševičiai gyveno Joniškėje; ten jie turėjo užsakymų, ten gimė sūnus Silvanas ir dukra Helena (Elena); yra išlikę jų gimimo metrikai).
- ▼ Švėkšnos bažnyčios 2 šoniniai altoriai (1905 m.). Autoriai – Vincentas ir Aleksandras Jakševičiai.
- ▼ Švėkšnos miestelio šv. Florijono skulptūra. Autorius Vincentas Jakševičius.
- ▼ Švėkšnos parko senovės romėnų medžioklės deivės Dianos statula, saulės laikrodis, vazos. Autorius Vincentas Jakševičius.
- ▼ Švėkšnos Lurdas su Švč. Mergelės Marijos statula (1910 m., autorius Vincentas Jakševičius.
- ▼ Jucių mauzoliejus su skulptūra „Liūdentis angelas“ Švėkšnos kapinėse. Autorius Adomas Jakševičius.
- ▼ Švėkšnos grafų Pliaterių mauzoliejus su Švč. Mergelės Marijos skulptūra Švėkšnos kapinėse. Autorius Vincentas Jakševičius.
- ▼ Laisvės paminklas Švėkšnos miestelyje (1928 m.). Autorius Adomas Jakševičius.
- ▼ Alantos šv. apaštalo Jokūbo bažnyčios 3 altoriai ir sakykla (1928–1931 m.). Autorius Vincentas Jakševičius (yra išlikusios darbo sutartys su V. Jakševičiumi, kunigų rašytos knygelės).
- ▼ Panevėžio katedros centrinis altorius, kurio frontone stovi skulptūros (1929–1930 m.). (Anot mano mamos ir Benjamins Jakševičiaus pasakojimų, altorių, skulptūras sukūrė Vincentas Jakševičius, jo brolis Benjaminas, Vincento sūnūs Silvanas ir Adomas (yra išlikusios darbo sutartys, nuotraukos).
- ▼ Kaišiadorių katedros vidaus interjeras (1931–1932 m.). Jį sukūrė Vincentas Jakševičius su sūnumis Adomu ir Silvanu

Nuotraukose (nuo viršaus): Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo katedros šoninis altorius (išliko brėžinio fotografija). Autorius – skulptorius Vincentas Jakševičius; tos pačios katedros centrinis altorius (išliko altoriaus meistro Vincento Jakševičiaus pasirašyta darbo sutartis)

Nuotraukose (iš kairės): publikacijos autorės Remos Bartkienės mama Gražina Flavija Jakševičiūtė-Bartuševičienė, jos teta Helena Jakševičiūtė-Kibartienė ir Jonas Kibartas. Apie 1972 m.; Adomas Jakševičius su žmona Sofija Jėgaitė-Jakševičiene

(iki šių dienų išlikusio darbo sutartys brėžiniai, nuotraukos).

- ▼ Laisvės paminklas Žiežmariuose (Kaišiadorių r.). Projekto (1932 m.) autorius Adomas Jakševičius.
- ▼ Gegužinės (Kaišiadorių r.) bažnyčios centinis altorius (1936 m.). Autorius Vincentas Jakševičius.
- ▼ Kužių (Šiaulių r.) bažnyčios interjeras (1934 m.). Autorius Adomas Jakševičius (yra išlikusios nuotraukos).
- ▼ Ukmergės šv. Petro ir Pauliaus bažnyčios frontone esančios šv. Petro ir šv. Pauliaus bei Kristaus su kryžiumi skulptūra (1929–1930 m.). Autorius Silvanas Jakševičius.
- ▼ Ukmergės Lietuvos Nepriklausomybės paminklas (*Lithuania Restituta*) (1930 m.). Projekto autorius Liudas Truikys, statė Silvanas Jakševičius (yra išlikusios darbo sutartys).
- ▼ Burbiškių (Anykščių r.) kapinių Kristaus Karaliaus statula. Autorius Benjaminas Jakševičius.
- ▼ Taujėnų bažnyčios frontone esančios 3 skulptūros. Autorius Benjaminas Jakševičius.
- ▼ Anykščių bažnyčios šventoriaus šv. Antano statula. Autorius Benjaminas Jakševičius.
- ▼ Subačiaus bažnyčios šventoriaus Kristaus statula. Autorius Benjaminas Jakševičius.
- ▼ Benjamino Jakševičiaus sukurtų darbų yra išlikę ir Kavarske, Troškūnuose, Upytėje, Raguvoje.
- ▼ Išdrožti šachmatai, saugomi Kauno IX forto muziejuje. Autorius Benjaminas Jakševičius.
- ▼ Anykščių bažnyčios dviejų angelų su trimitais skulptūros. Autorius Vytautas Jakševičius.
- ▼ Ukmergės bažnyčios galinėje sienoje iš lauko pusės esanti mozaika „Jėzus Kristus su avinėliais“. Autorius Vytautas Jakševičius.

KAIŠIADORIŲ KRISTAUS ATSIMAINYMO KATEDROJE SURASTI MENININKŲ JAKŠEVIČIŲ KŪRINIAI:

I. Projektų autorius ir statytojas architektas – skulptorius Vincentas Jakševičius:

- ▼ Centrinis katedros Kristaus atsimainymo altorius (1933 m.).
- ▼ Centrinio altoriaus tabernakulis (1933 m.).

- ▼ Šoninis dvipusis Švč. Mergelės Marijos Dangaus Karalienės / Šv. Antano Paduviečio altorius.
- ▼ Šoninis dvipusis Šv. Kazimiero / Šv. Vincento Pauliečio altorius.
- ▼ Vyskupo sostas (drožtas iš medžio).
- ▼ Krėslai, skirti garbingiems svečiams (drožti iš medžio).
- ▼ Sakykla (mūras, lipdyba, auksavimas).

II. Skulptoriai Vincentas ir Silvanas Jakševičiai:

- ▼ Trys Šv. Pranciškaus Asyžiečio koplyčios altoriai.
- ▼ Trys Šv. Juozapo koplyčios altoriai.

III. Skulptorius, dailininkas Adomas Jakševičius:

- ▼ Dvi šventųjų apaštalų Petro ir Pauliaus skulptūros (1933 m.).
- ▼ Dievo Tėvo bareljefinė skulptūra.
- ▼ Švč. Mergelės Marijos Dangaus Karalienės paveikslas šoniniame altoriuje (1933–1934 m.).
- ▼ Švenčiausiojo Kūdikelio Jėzaus, Teresės paveikslas (1932–1933 m.). Drobė, aliejus.
- ▼ Šv. Kazimiero paveikslas altoriuje (1933 m.).
- ▼ Šv. Antanas Paduvietis. Drobė, aliejus.
- ▼ Šv. Aloyzas Gonzagas.
- ▼ Katedros centrinio altoriaus skulptūros „Šv. Petras“ ir „Šv. Paulius“.

IV. Skulptorius, dailininkas Silvanas Jakševičius:

- ▼ Paveikslas „Angelas Sargas“ dvipusiam bažnyčios altoriuje (1933 m.). Drobė, aliejus.
- ▼ Paveikslas „Šv. Vincentas Paulietis“ bažnyčios šoniniame altoriuje.
- ▼ Paveikslas „Popiežiaus Pijaus XI“ bažnyčios šoniniame altoriuje.

Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo katedroje yra daug ir kitų įvairių kūrinių, kuriuos pagal sukūrimo stilių, braižą galima priskirti Jakševičių darbams, tačiau kol kas nesurasta tai patvirtinančių dokumentų. Kaišiadorių katedroje surasti menininkų Jakševičių kūriniai – didelių šių menininkų darbų tyrinėjimų pradžia.

Nuotraukos iš Jakševičių giminės archyvo